

Ali Haydar Bayat, Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî Kitâbü'l-Müntehab fî't-Tıb (İnceleme - Metin - Dizin - Sadeleştirme - Tıpkıbasım), Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği Yayını, İstanbul 2005.

Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK

0. Giriş

Eski Anadolu Türkçesi sahasında yazılmış tıp kitapları dil ve terminoloji yönünden Türkçe üzerinde çalışanları, içerik yönünden ise tıp tarihi, eczacılık tarihi vb. bilimlerle uğraşanları yakından ilgilendiren konuları içermektedir. Son yıllarda bu kitaplar üzerinde yapılmış olan çalışmaların yayımlanmaya başlamış olması başta bilim tarihi olmak üzere başka birçok bilim alanları için önemli bir gelişmedir.

Tıp metinleri üzerinde çalışmak ve inceleme yapmanın zorlukları şöyle özetlenebilir:

1. İncelenen metindeki tıp terimleri Arapça, Yunanca, Türkçe, Farsça veya başka dillere ait olabilir.
2. Metindeki terimlerin Türkçe karşılıklarının geçmesi yazarın Türkçeleştirme bilinci ve eğilimi ile ilgili bir durumdur. Bu nedenle metinde, her zaman her terimin Türkçe karşılığını bulmak mümkün olmayabilir.
3. Metinde anlatılanların doğru anlaşılması ve doğru işlenmesi için ait olduğu dil evresinin özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir.

Ben, bu yazımda konu ile ilgili olarak hazırlanmış olan yukarıda künyesini verdiğim kitap üzerinde durmak istiyorum.

Ali Haydar Bayat, kitabını Giriş, Metin Transkripsiyonu, Dizin, Sadeleştirilmiş Metin ve Tıpkıbasım olmak üzere toplam beş bölüm olarak yayına hazırlamıştır. Yazar, kitabın 1420 tarihinde istinsah edilmiş olan Tire/ Necip Paşa Kütüphanesi yazmasını esas almıştır. Kitap on bölümden meydana gelmiş ve konular şöyle sıralanmıştır:

1. Tıbbın sınırları ve dönemin geçerli tıp teorisi; 2. insan anatomisi; 3. sağlık ve hastalığın ne olduğu, hastalıkların sebepleri; 4. nabız ve idrar türleri; 5. koruyucu hekimlik, kan alma, ilaçlar, yeme içme ile ilgili tavsiyeler, diyet, uyumu, mevsimler, hamile ve loğusa kadınlar için bilgiler, hacamat, kusturma; 6. baş hastalıkları; 7. göğüs ve karın hastalıkları; 8. diğer organların hastalıkları; 9. deri hastalıkları; 10. tahıl, et, süt, yumurta, sebze, meyve, şerbet ve yağlar.

Bayat'ın bu kitabı hazırlarken çok çalıştığı ve yorulduğu anlaşılıyor. Özellikle çok çetin bir iş olan gramatikal dizin hazırlanmış olması ayrıca takdire değer.

Bayat, çalışmanın önsözünde kitabı hazırlarken yazmada geçen "Arapça metinler" için yardım aldığını belirtmiş, ancak eserin ait olduğu dönem (Eski Anadolu Türkçesi) ile ilgili olarak yardım alıp almadığı konusunda bir açıklama yapmamıştır. Öyle anlaşılıyor ki Bayat, bu konuda kaynakçada belirttiği kitaplara, sözlüklere ve kendi birikimlerine dayanarak çalışmıştır. Yani, yazar yukarıda üç maddede özetlediğim zorlukların ilk ikisini dikkate almış ancak ikincisini yeterince dikkate almamıştır. Ayrıca çalışmada Arapça ve Farsça unsurlarla ilgili okuma yanlışlıkları da görülmektedir. Bunların örnekleri aşağıda verilecektir.

Bu tür eserler çalışılırken, mutlaka yeni harflerle kurulan metnin yazma metinle karşılaştırılması ve uygunluğunun test edilmiş olması gerekir. Metnin sağlam kurulmuş olması, bir sonraki aşamalarda (gramatikal dizinin hazırlanması vb.) araştırmacıyı rahatlatır. Çünkü metin sağlama bağlanmadığında daha sonra yapılacak düzeltmeler dizin ile metin arasında birtakım çelişkilerin veya karışıklıkların, kopuklukların doğmasına sebep olabilir.

Ben, kitabın Metin Transkripsiyonu kısmının tamamını inceledim. İncelemem sırasında bana yanlış gelen okuma şekillerini kontrol etmek için dizinden ve metnin tıpkıbasımından da karşılaştırma yaparak aşağıda listesini verdiğim eksiklik ve yanlışlıkları tespit ettim.

Metinde Farsça tamlamaların okunuşunda yanlışlıklar görülmektedir: *ā' del-i eşhâş nev' insândur* (*a' del-i eşhâş-ı nev'-i insândur* şeklinde okunmalıydı) gibi.

Metinde yanlış okunmuş olan bazı kelimelerin *Dizinde* yanlış yerde gösterilmiş veya hiç gösterilmemiş olduğu görülebilmektedir. Bu durumda kelimeler *Dizinde* de düzeltilmeli veya doğru şekilleri metne işlenmelidir.

Dizinde alfabetik diziliş yönünden yer yer yanlışlıklar olduğu görülüyor: *karalık*, *karamturaq*, *kara [tüt]*, *kara tuz/duz* maddelerinin yeri; *bakiyye* ve *bağ[h]*- maddeleri arasındaki başlıkların alfabetik dizilişleri gibi. Ayrıca verilen tanık numaralarında da düzensizlikler görülmektedir: *şoñra 124a.5, 133b.8, 122a.6, 130a.6* gibi. *Metin* ve *Dizinde* aynı kelimenin iki şekilde okunduğu görülebilmektedir: *issılığ - issilik* gibi.

Dizinde, bazen aynı kelimenin ikinci defa ayrı madde yapılmış olduğu görülüyor: *ikiledin 114b.5* gibi. *Dizinde* kelimelerin madde başı yapılışında daha başka yanlışlıklar da görülmektedir. Örnek: *belürdügi* şeklinde işlenen madde *belür-dügi* şeklinde olmalıydı. Yine *ağ* maddesi altında *ağ+lığa* ve *ağ+lığı* kelimelerinin işlenmesi de yanlıştır. Çünkü gramatikal dizinde madde başı yapılacak kelimenin

yapım ekine kadarki kısmı alınır ve kelimenin yalın hali veya çekim ekleri almış şekilleri alt başlıkta işlenir. Buna göre bu kelimeler yapım eki (+lık) almış olduklarından *aıklı* şeklinde ayrı made başı yapılarak *aıklı+a* ve *aık+lı+ı* şeklinde işlenmiş olmalıydı. Ayrıca, *givür-* maddesinde yer verilmiş olan *g. -mek 117b.12, 121a.5* örnekleri, ayrı bir madde olarak *givürmek* başlığı altında işlenmeliydi. Dizinde ne yazık ki bu türden yanlışlıkların sık yapıldığı görülüyor. Böyle olunca, kelimelerin yapım eki almış şekillerini bulmak güçleşmektedir. İkinci baskıda dizinin, belirttiğim noktalar göz önünde tutularak, kontrol edilmesi ve yeniden düzenlenmesi gerekir. Ayrıca, metin ve tıpkıbasımın karşılaştırılması yapılırsa daha başka düzeltmelerin de çıkabileceğini düşünüyorum.

Gerek metindeki gerekse dizindeki eksiklik ve yanlışlıkların kitabın ikinci baskısında giderilmesini dilerim. Ayrıca sadeleştirilmiş metinde de bu düzeltmelerin dikkate alınması gerektiğini belirtmeliyim.

Şimdi de tespit ettiğim yanlışlık ve eksiklikleri, *Metinle İlgili Düzeltmeler* ve *Dizinle İlgili Düzeltmeler* olmak üzere iki ana başlık altında vereceğim.

1. Metinle İlgili Düzeltmeler

1.1. Metinde Yanlış Okumalar¹

Sayfa-satır	Yanlış-eksik	Doğru	Sayfa-satır	Yanlış-eksik	Doğru
2b.1	diyenlerin	dinlerin	2b.8	verübdür	varubdur
3a.8	üyürtleyen	üyürtleyem	9b.11	gicügi	giciyügi
10b.1	kurucelerin	kurucaların	11b.4 ²	şırır	şır (kırar)
12b.8-9	nefs (şahsuñ aḥvāline)	nefs-i (şahsuñ aḥvāline)	15a.2-3	bişmüşdür	bişmişdür
17b.8	maḥdūme der	maḥdūmedür	17b.8	maḥdūmeyi	maḥdūme
17b.13	müvellididür	müvellidedür	18a.3	viribiri	vèrir
18a.5	ider-ise	irişe	18a.11	el-muğayyirü's-şāniye	el-muğayyirü's-şāniye
19a.11	iderek	idrāk	20a.7	ḥādibe	cāzibe
20b.2	sinnü'n-nümüddur	sinnü'n-nümüvdur	26b.4	berküreler	birgürler (<birik-)
29a.10	sekirden ün	segirdenün	29b.3	maḳ'adağı	maḳ'addağı

¹ Buradaki düzeltmeler; *sayfa-satır numarası, yanlış-eksik okuma şekli ve doğru şekil* sırasına göre verilmiştir.

² Aynı kelimenin diğer yanlış örnekleri için *Dizine* bakılabilir.

	(...) delügi	(...) delügi			
32a.13	ḥablu'l-zizā ^c	ḥablu'z-zirā ^c	32b.11	perdelerin	perdelerine
33a.12	āškār	āškâra	33a.12	şāfin	şāfin
35b.11	buda	budda	37a.12	ma ^c idede	ma ^c ade
38a.1	bilinde	bêlde	40b.1	buna benzer	buza beñzer
41b.3	toya	tuya	46a.7	küz	güz
46b.4	ḳaylu	ḳayalu	46b.6	meşreni	meşrebi
46b.13	eger	lâkin	47b.2	ki kışmdur	iki kışmdur
48a.3	tendür süst	tendürüst	50a.1	ḥarâreti	ḥarâretin
50a.4	bürüdeti	burüdetin	50a.5	bâridi	bürüdetin
50a.11	yâbisi	yâbisin	50b.1	raḥbi	raḥbin
50b.2	muratḥibi	muratḥibin	50b.4	sebebleri	sebeblerin
50b.5	ḳuvve-i muşavıḳda ³	ḳuvvet-i muşavvire	50b.6	ḳuvve-i muğayyine	ḳuvvet-i muğayyire
50b.10	ḳuvve-i mäsikenüñ	ḳuvvet-i mäsikenüñ	51a.1	dıḥ-ıla	dıḥıla
51b.5	teḥeccürinden	taḥaccurından	53a.3	V'Allahu...	vallâhu a ^c lem
53a.7	bulınur	bulanur	53a.11	şaru	şavur
53b.6	yübüset	yubüset	55b.1	seri ^c nün	seri ^c ün
56a.2, 57b.3, 61b.5	ḥılâfincadur	ḥilâfincadur	56b.12	intiḥâmı	intiżâmı
57a.1	ğayr muntażimü'l-ḥulfdur	ğayr-ı muntażimü'l-ḥulfdur	57a.6	munatżım ⁴	muntażım
57a.8	cinsde	cins de	58a.9	uğurdan	oğurdan
58a.10	dürişmiş	düşmiş	58a.13	iḥtilâfı	iḥtilâfı
58b.1	indügi	idügi	58b.11	dögmegliği	dönmeçliğı
58b.12	ḥareketi	ḥareketine	58b.13	mütevakkı ^c	mütevakkı ^c
59a.7	boğuz ⁵	boğun	59a.8	didreyu didreyu	ditreyü ditreyü
59b.3-4	ḳızılıḳ	ḳızılıḳ	59b.8	nârdidür	nâridür
59b.8	ol	od	61a.5, 61a.13	yiyir	yir
62b.10	sivayıḳı	sivāyıkı	63a.8	şoyulanda	şu yolında
63a.9	göl	kül	63b.1	virdüğüne ⁶	varıduğına
65a.3	ovmaḳun	ovmaḳ	65a.12	deriyi	deri
65b.4	ḥarḥib	tarḥib	65b.13,	mużırdur	mużırdur
65b.13	mużırdur	mużırdur	66a.9	mużırdur	mużırdur
66a.11	mużırdur	mużırdur	66b.6	mużırdur	mużırdur
66b.13	ākall	evvel	67a.1	faşdan	faşddan

³ Bu tamlama *Dizinde* işlenmemiştir.

⁴ Kelime *Dizinde* işlenmemiştir.

⁵ Kelime *Dizinde* işlenmemiştir.

⁶ Kelime *Dizinde* işlenmemiştir.

67b.1	günk	künk	68b.5	sini	sinni
68b.6	hāşir	hāzır	69a.1	istemek	isitmek
70a.6	kape ⁷	kaaba	70a.13	olisa	olsa
70b.1	olisa	olsa	71a.9	toyulur	tuylur
71a.11	toyulur	tuylur	71b.1	mü' teāl	mu' tell
72b.5	'azm	'azım	73a.9	alıcağ	ılıcağ
74a.12	baqiyye	baqiyye	75a.12, 114b.5	şire-i reğen	şire-ruğan
75b.10	yılatduralar	yıylatduralar	76a.5	gereksin	göresin
76a.4	...'illet olmadın...	'illet muhkem olmadın	76a.11	tartīb	tartīb
76b.2	ğara haşhaşuñ	ğara haşhaşuñ	77a.11	bağırları ⁸	ba' zıları
77a.11- 12	ölmedin	öldü-gin	78a.1-2	ĩ' nā itmek	' ināyet
78a.7	selleri	sayları	78b.6	nādir de	nādiren
80a.7, 8	yıladalar	yıyladalar	80a.10	yolduralar	yülüdeler
82a.6	ileynüñ	ileyinüñ	82b.2	ditmek	dutmağ
85b.1	ignei	igneyi	85b.13	uşucuğ	uşacuğ
87a.12	merār	marāzī	87b.2	merār ile	marāziyle
88a.3	idi	yidi	88a.13	ot	oti
88b.8	ağan	evvel	89b.13	bağlamdan	balgamdan
90a.13	selleri	salyarı	90b.12	ısıtmış	ısıtması
91b.8	ovalasun	olsun	92b.2	yılamağdan	yıylamağdan
92b.12	ayva çekirdegüñ	ayva çekirdeginüñ	93a.6	arpa keşkinüñ şuyın	arpa kepeginüñ şuyın
93a.7	isfānāğ müzevvisi	isfānāğ müzevveresi	93a.10	sillüñ	sillüñ
93b.6	şuyına	şu yerine	93b.8	arpa şu bile bilā	arpa şuyıla bile
93b.8	şuyın	şuyını	93b.9	lenkeçleri	lengeçleri,
94a.2	lenkeç	lengeç	94b.7	bağarsuğlarıdan	bağarsuğlardan
95a.2	elidür	iledür	95a.6	isfīl+i	isķīl+i
95a.7	sökülmek	sögülmek	95a.10	tereni	turbı
95b.1, 141b.1	yitiz	tiz	95b.11, 96a.10, 96b.3, 121b.8	büssed	büsed
89b.9, 90a.5, 96b.2,	bağ yaprağın(uñ)	bağa yaprağın(uñ)	97b.2	döküp	dögüp

⁷ Kelime *Dizinde* işlenmemiştir.

⁸ Kelime *Dizinde* işlenmemiştir.

139b.2					
98a.1	şarâb	şarâbın	98a.2	ıssı-sa	ıssıyısı
98a.9	yayda olur	peydâ olur	99a.7	sökib	şu gibi
102a.13	olmak	almak	102b.3	kez	gün
102b.8	şırırlar	şırırlur	102b.10	oldururlar	öldürürler
103a.6	eklenür	eglenür	103b.4	dürimiş	düriyen
103b.6	uşucuk	uşacuk	103b.9	seyelân	saylar
103b.10	ğavun çekirdegi	ğavun çiçeği	104a.5	tolu-ısa	toluyısı
104b.1	ikilerin	ikiledin	104b.5	etmek-ile ve	etmekle
105a.1	bürüdet-ise	burüdetdenise	105a.7	zifî	zikkî
105a.12	az çok	azacuk	105b.7	rubbü'l-süs	rubbü's-süs
106a.13	za' yif-ısa	za' ifise	107a.2	barmağ-ıla	yarmağıla
109b.8	isti' māl	ishāl	110b.9	virücek	virecek
110b.13	ğuntâyı	ğastayı	111a.8	toğminu	toğminuğ
111b.12	kâfürun	kâfür	111b.12	mecmü' asını	mecmü' ısın
112a.11	yağırda	bağırdan	112b.1	kuşq	kaşuk
113a.1	eger	igen	113a.4	ıssı	ğastayı
113a.4	givüdüdimek	givürüriseğ	113a.6	givermek	givürmek
113b.4	erüye	aruya	113b.13	ekiserem	ağısaram
114a.1	bâzred	bâzerd	114b.8	eger	gür
114b.13	söğüle	sünüğe	114b.13	aş	eşer
115a.1	yile	bile	115a.3	yuğrulur	yoğralar
115a.11	zifî	zift	115b.11-12	... kesmegeni nağırdür	kesmege bî- nağırdür
117a.5	yağ dürtesin	bağ düzesin	117b.1	unudurınca	unudur nice
117b.3	yiyncek	yeynicek	117b.9	iderüz	ediserez
118a.1	.....	ağısaruz	118a.2	...ğ	uş
118b.12	döke	döge	119a.1	iti	eti
120a.3	çok çok	çıkıcağ	120a.11	dökdürür	döğdürür
120a.13	ğayandur-ur	ğayındur-ur	120a.13	azdan-ısa	erdenise
121b.8	ideler	eyler	122a.4	ağğurur	er ağğurur
122a.6	şoğra	meger	122a.8	ğamardan	ğamarından
122b.1	olur	oldur	124a.10	ğondurmak	ğuşdurmak
124b.8	ğabb-ı cügezler	ğab-cügezler	125a.2	eyleyecek	eyleyecek
125b.1	a...dür	mâddedür	125b.4	ğamardan	ğamarında
125b.5	ayakda-ısa	uyluğdayısı	125b.7	südi ħaçan ⁹	sürincân
126a.4	buçuku	buçukar	127a.6	ğabirde	ğabarda
127a.11	cemâllerde	ğammallarda	128b.11	âğğâr-ise	ağğarayısı
130a.2	âğğall	evvel	130a.8	ağ	av
130b.1	yolasın	yüliyesin	130b.2	yil	yig

⁹ Dizinde de *süd+i* ve *ğaçan* şeklinde ayrı ayrı işlenmiştir.

132b.2	itmek	itmemek	132b.8	külekde	gölgede
135a.2	ekşer	eger	135b.6 ¹⁰	olmuş	ölmüş
136a.5	gicikün	giciyükün	136a.7	gażanferün	‘aşfürün
136a.13	şerāyı	şirāyı	138a.6	rubb-ı hısrım	rübb-ı hısrım
139a.7	yünün	bunun	139a.7 ¹¹	ıssılığı	issiligi
139b.2	bağ yaprağın	bağa yaprağın	140a.7	de āhılün	dāhilyün
140b.3	kolı	kolay	141a.11	haşmuñ	hażmuñ
142a.1	zifı	zift	144a.11	külekde	gölgede
144b.1	şafra idendür	şafradandür ¹²	145b.4	titredür	titredür
146a.3	iken	iğen	146b.4-5	berāber eşdüreler	berāberleşdüreler ¹³
148a.11	tebrıd	tebrıdi	149a.4	maştüb	marştüb
149a.9	tağayyürdür	tağayyür ider	151a.4	yağırın	
155a.5	şifati	şafraıyı	156a.4	yil	yig
156b.4	kuvveti	kuva	158b.13	ğıdālardur	ğıdādur
160a.11	öyüne	uyuza			

1.2. Metinde yanlış yazılmış kelimeler: Buradaki düzeltmeler; *yanlış-eksik* okuma şekli, *doğru* şekil ve *sayfa-satır numarası* sırasına göre verilmiştir.

içresin (içüresin) 95b.10; nef̄s-i dem (nefs̄-i dem) 96a.13; v (ve) 82a.7; ta‘amuñ (ta‘āmuñ) 97a.6; bal-ila (balıla) 97a.9; müzevvresi (müzevveresi) 100a.1; dutur (dutar) 100a.5; şifl-i yābis (şifl yābis)103a.6; cārçhūd (cārçhūd) 106b.9; kavī-yıdı (kavīyidi) 107a.3; bağşinden (bağşından) 112b.11; kalı‘nuñ (kal‘inün) 115a.12; kurumuş (kurumış) 118b.8; yolunı (yolını) 120a.3; ayağda-ısa (ayağdayısa) 123a.11; muķimü’l-zemnı (muķimü’z-zemnı) 124b.3; Zekeriyā (Zekerıyyā) 126b.6; irişirsün (irişirsen) 127b.11; ayağda-ısa (ayağdayısa) 128a.10, 11; şaru-ısa (şaruyısa) 129b.11; cihetinde-ise (cihetindenise) 129b.12; içresin (içüresin) 131b.7; Kārtaş (Kār taş) 132b.13; içmek-ile (içmegile) 133b.9; geçübdüresin (geçübdür) 134a.13; kepekli (kepegile) 135a.1; indürsin (indüresin) 135b.1; birez (biraz) 139a.1; bağlamı (balgamı) 140a.4; kırır-ısañ (kırırısañ) 141a.6; anıñ-ıla (anıñıla) 147a.5; mużıdur (mużırdur) 151b.7; fesād (fesāda) 154a.9.

1.3. Metinde Atlanmış (yazılmamış) Kelimeler: Bu düzeltmelerde; eksik yazım çizgi ile belirtilmiş, metinde atlanmış olan kelime(ler) bir sonraki kelime ile birlikte parantez içerisinde verilerek yanına geçtiği sayfa ve satır numarası verilmiştir.

- ta‘amuñ (ve ta‘āmuñ) 97a.6, za‘ıflığına - - (za‘ıflığına delālet ider) 55a.7, -yitmez (kuvveti yitmez), 98a.7, - - kim (veya oldur kim) 98b.3, şifl-i yābis - ve (şifl yābis olur ve)103a.6, gidermek - (gidermek gerek) 105a.13, talağda - olur

¹⁰ Kelime *Dizinde* ne *ol-* ne de *öl-* başlıkları altında işlenmemiştir. 136a.1’de *ölmüş* okunmuş olan örnek de *Dizinde* yoktur.

¹¹ Kelime *Dizinde* doğru işlenmiştir.

¹² *Dizinde* *şafra* ve *it-* maddelerinde ayrı ayrı işlenmiştir.

¹³ *Dizinde* *berāber* ve *eşdür-* maddelerinde ayrı ayrı işlenmiştir.

(talağda şiş olur), 107b.6, - artucağ (az artucağ) 112b.11, - eger (ve eger) 113a.4, ta'âmı - iti (ta'âmı ? eti), 118b.13, meşğul olmağ - (meşğul olmağ gerek) 120a.5, - diremin (bir diremin) 122a.12, çatı - olur (çatı ağı olur) 132a.10, - boyı (ve boyı) 140b.1, yitiz - - (tiz siñe ve) 141b.1, eydür, - - (eydür kim hârdur) 153a.3, - 'aleyhi (şallallahü 'aleyhi) 154b.7-8; ve - (ve hem) 155a.4; üfürdükte - bir yanında çıkar (üfürdükte yıl bir yanında çıkar) 81b.12.

1.4. Metinde Fazladan Yazılmış Kelimeler: Burada, parantez içerisindeki kelimeler, metne fazladan yazılmıştır.

(tâ), 99b.1; (bir), 107a.2; (nesnelere), 141b.4; bile (bile), 156b.9; (hardal kullanmak gibi kuruluk sebepleri), 50a.12; (ider), 52a.10; (ve) on direm, 94a.3.

2. Dizinle İlgili Düzeltmeler

2.1. Dizde Yanlış Okuma ve Anlamlandırmalar

Yanlış Okuma veya Anlamlandırmalar	Doğru Okuma veya Anlam	Sayfa-satır
(de) âhîlün: echium rubrum	(merhem-i) dâhîlyün: Bir tür merhem	140a.7
ağ et+i	av et+i	130a.8
âkall	evvel	66b.13, 130a.2, 130a.3
akan	evvel	88b.8
alıcak	ılıcak	73a.9, 124b.10
arpa keşki	arpa kepegi	93a.6
arğur-ur: artırmak?	er toğurur	122a.4
aş	eşer	114b.13
âşkâr-ise	aşkarayısı	128b.11
atıl-: (nabız) atılmak	atıl-: kabartılmak	80b.1
ayak+da	uyuluk+da	125b.5
ayva çekirdegün lu'âbı	ayva çekirdeğinin lu'âbı	92b.11-12
az+dan	er+denise	120a.13
bağ yaprağın(uğ)	bağa yaprağın(uğ)	89b.9, 90a.5, 96b.2, 139b.2
bağıyye	bağıyye	74a.12, 26b.8, 28b.10...
bâzred	bâzerd	114a.1
beşir: cuscuta palestina	benir	119a.13
bile bile	bile	156b.9
buçuk+u	buçuk+ar	126a.4
bul[u]n-	bulan-	53a.7
cârğüd	cârğüz	106b.9
cârğüd[t]	cârğüz	106b.1
cârğüd[t]	cârğüt	142a.5
caşşı "yalçu" kireç, alçı taşı.	caşşı "yalçu"... rengi.	52b.13
cemâl+lerde	hammal+larda	127a.11

cügez+ler 124b.9	ḥab-cügez+ler: küçük haplar	124b.8-9
çerezletmek: (karıştırmak, paçal etmek)	çerezletmek: çerez olarak yedirmek	97a.1
çok çok	çıkıcağ	120a.3
(ve) deaceynden	vedeaceynden	133b.7
deriyi: deriyi	deri: teri	65a.12
dih-ıla: anlam verilmemiş	dihıla: tıklı-a	51a.1
dit-: didik didik etmek	dut-: tutmak	82b.2
dög-meglik+i	dönmeklig+i	58b.11
dök-: dök-	dög-: döv-	97b.2, 118b.12
dökdür-ür	döndür-ür	120a.11
düri-miş	düri-yen	103b.4
düriş-: çalışmak, çabalamak, sebat etmek; karşı karşıya gelmek, çarpışmak.	düş-: düşmek	58a.10
dürt-esin	düz-esin	117a.5
eger	igen	113a.1
ekis-:	añ-: anmak, açıklamak	113b.13, 119b.5
eklen-: bitleştirilmek, yapıştırılmak, eklenmek	eglen-: kalmak, birikmek	97a.11, 103a.6
ekşer	eger	135a.2
elit-ür:	ilet-ür	95a.2
ğayr-ı intitām: Bir nabız cinsi	ğayr-ı intizāmī: düzensiz	56b.13
ğayr-ı muntazım	ğayr-ı muntazım	57a.6
ğayr muntazımü'l-ḥulf	ğayr-ı muntazımü'l-ḥulf	57a.1
gażanferuñ çiçegi	‘aşfuruñ çiçegi	136a.7
gereksin	göresin	76a.5
ğidā+lardur	ğidā+dur	158b.13
gici[ü]k,	giciyük	136a.5, 9b.11
giver-	givür-	113a.6
givüdüri	givür-	113a.4
günk: Anlam verilmemiş	künk: Tutuk, unutkan, akılsız	67b.1
ḥaşm+uñ: düşman, karşı taraf	ḥazm+uñ: sindirim	141a.11
ḥuntāyı	ḥastayı	110b.13
ısıt-mış	ısıtması	90b.12
ıssı	ḥastayı	113a.4
iken	iñen	146a.3
‘inā et-: başa dökmek	‘ināyet: yardım	78a.1, 78a.1
indürsin	indüresin	135b.1, 135b.1
intiāmı (anlamı verilmemiş)	intizāmī: düzenli	56b.12
isfil+i	iskil+i	95a.6
isti‘ māl	ishāl	109b.8

istemek: aramak; beklemek, (...), sormak	isitmek: ısıtmak	69a.1
iti: sert, keskin	et+i: et	119a.1
qabr: mezar	qabarda: kabartsın	127a.6, 127a.6
qali ^c	qal ^c i	141a.1, 115a.12.
qara haşhaşun qabuğı	qara haşhaşun qabuğı	76b.2
qarcaş-	avâzi qarcaş-	133b.3
qavun çekirdegi	qavun çiçeği	103b.10
qaylu yirler: yağışlı bölgeler	qayalu yirler: kayalık bölgeler	46b.4-5, 46b.5
quşq	quşq	112b.1
kesmegeni (nażirdür)	kesmege bi (nażirdür)	115b.11
keşkinüñ	kepeginüñ	93a.6
kez: defa, kere	gün: gün	102b.3
qolı	qolay	140b.3
qondur-	qusdur-	124a.10
qorqır	qorqar	141a.6
quşq	quşq	112b.1
quvvet+i	quva	156b.4
quvve-i muğayyine	quvvet-i muğayyire	50b.6
külek: rüzgar, esinti	gölge	132b.8, 144a.11
maşqub: Damarlardan taşmış (kan)	marqub: rutubetli	149a.4
mecmü ^c a+sını: seçilmiş yazılardan meydana gelmiş kitap, mecmua	mecmü ^c ısın: hepsini	111b.12
merâr	marâzi	87a.12, 87b.2
meşren	meşreb	46b.6
mü ^c teâl: yüksek, yüce	mu ^c tell: hastalıklı	71b.1
müzevvi: dağıtan, tevzi eden	müzevve(re) ¹⁴	93a.7
nârdi: nar rengi	nâri: ateş rengi	59b.8
nażir	bi-nażir	115b.12, 135b.12
olisa	olsa	70a.13, 70b.1
ol-ur: olmak	ol+dur: o	122b.1
ot	otı	88a.13
ovalasun	olsun	91b.8
ölmedin	öldü-gin	77a.11-12
öyün+e	uyuz+a	160a.11
rubb-ı hısrım	rubb-ı hısrım	138a.6
selleri: sel, göz yaşı	sayları: salyası	78a.7
selleri: sel, göz yaşı	salyarı: salyası	90a.13

¹⁴ Metinde *re* hecesi eksik yazılmıştır.

seyelân: akma	saylar: salya	103b.9
şifat+ı	şafırā+yı	155a.5
şırır: koparmak	şır: kırar	11b.4, 5, 6, 7, 150b.7...
şıyırıl+lar	şıyırıl+ur	102b.8
şonra	meger	122a.6
şoyulanda: soyulmak	şu yolında	63a.8
sök-ib: yarmak, parçalamak	şu gibi	99a.7
sökül-mek	sögülmek	95a.7
sögüle	sünüge	114b.13
şuyına	şu yerine	93b.6
şire-i revgen	şire-rügan	75a.12, 114b.5
tebrîd	tebrîdi	148a.11
teheccür: ayrılmak	taḥaccür: taşlaşmak	51b.5
titre-rdür	titred-ür	145b.4
toya: doya	tuya: hissede	41b.3
toyulur: doyulur	tuylur: hissedilir	71a.9, 11
unudur-inca	unudur nice	117b.1
uşa[u]cuḡ	uşacuk	22b.7, 31b.13...
üyürtleyen	üyürtleyem	3a.8
virler	vireler	50b.8, 72b.13...
virücek	virecek	110b.9
yadurgu: ¹⁵	yadurgu: yabancı (Derleme Sözlüğü 4114- 4115)	142b.1
yağ	bağ	117a.5
yağır: sırt, iki kürek kemiği arası	bağır	112a.11, 151a.4
yämük kıruceleri	yämük kırucaları	10b.1, 157b.8
yay+da: yaz mevsimi	peydā (ol-): ortaya çıkmak	98a.9
yıla-makdan: yalamak	yıylamak: koklamak+dan	92b.2
yılatalar: yalattmak	yıyladalar: koklatalar	80a.7, 8
yılatduralar: yalattıralar	yıylatduralar: koklattıralar	75b.10
yil	yig	130b.2, 156a.4
yitiz	tiz	95b.1, 141b.1
yi-yincek: yemek	yeynicek: hafif	117b.3
yyir	yir	13b.1
yoğunla alur/ ur	yoğnalur	72b.6, 85b.13
yoldur-: Saçlarını, tüyelerini yoldurmak, söktürmek	yülüd-: traş etmek	80a.10
yuğrul-	yoğ(u)r-	115a.3
yüñüñ	bunuñ	139a.7
za' yif	za' if	3a.3, 58b.10....

¹⁵ Anlam verilmeksizin metinde geçtiği cümle alınmıştır.

zifi	ziğki	105a.7
zifi	zift	115a.11, 142a.1

2.2. Metinde Okunmuş, Fakat Dizinde İşlenmemiş Kelimeler

girsinniyye 62b.6, gerseniyye 62b.13, yil 81b.12, ‘ayları 91a.9, bile 93b.8, oldururlar (doğrusu: öldürürler) 102b.10, bağarsuğda 103b.6, cārçūd (doğrusu: cārḥūz) 106b.9, yarmağıla 107a.2, toḥmīnu (doğrusu: toḥmīnuḡ) 111a.8, aruya 113b.4, gür 114b.8, bile 115a.1, ṭamarından 122a.8, eyleyecek 125a.2, ṭamarından 125b.4, yolasın (doğrusu: yülüyesin) 130b.1.